

UDK 811.163.42'282

Izvorni znanstveni članak

Primljen 20.VIII.2005.

Prihvaćen za tisak 7.XI.2005.

Martina Peraić

Klub studenata lingvistike SOL

Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb

mperaic@ffzg.hr

O PROZODIJI BERAVAČKOG GOVORA

U ovom se radu daje sinkronijski opis i sažeta dijakronijska analiza staroštokavskog govora sela Beravci u Brodskoj Posavini, uz poseban osvrt na potvrdu prednaglasne duljine — znatno nakon Ivšićevih istraživanja.

Uvod

Posavsko selo Bèrāvci^{1,2} nalazi se u istočnom dijelu Brodsko-posavske županije. Beravački govor pripada staroštokavskim dijalektima ikavskojekavskog (poluikavskog) tipa. Prema klasifikaciji posavskih govora koju je ponudio Stjepan Ivšić, beravački govor pripada I. akcenatskoj grupi posavskih govora³, u kojoj, naspram standardnih oblika: *vòdē, sàčūvām, òstō* (: *ostao*), *nòsili, òtac, kázali, rúkôm* i *kazívō* (: *kazivao*), govore: *vodē, sačūvām, ostō, nosili, otàc, kàzàli, rùkôm, kazívô*, pri čemu autor napominje da se ponegdje u toj grupi može čuti već *rúkôm* pored *rùkôm*, npr. u Gundincima, Beravcima, Velikoj Kopanici, Starim i Novim Perkovicima te u Trnavi⁴. Prema Jozić 2001, danas su primjeri poput *rùkôm* potpuno nestali. Za tu posljednju napomenu, prijelaz prednaglasne duljine uz silazni naglasak (shema $\sim^{\wedge}/\sim^{\sim}$) u uzlazni naglasak uz zanaglasnu duljinu ($\sim^{\sim}$) imam i sama potvrda, kao što ću u ovom članku pokazati, no to mi nije bio poriv za pisanje, nego upravo obrnuto stanje: naime, *očuvanje* prednaglasne duljine uz silazni naglasak na koje sam naišla u tom posavskom selu.

¹ Zahvaljujem svojim beravačkim informatorima Marti, Mihaeli i Mati Babić.

² Starije: *Berāvci*.

³ Ivšić 1913:23.

⁴ Ivšić 1913:23.

Prozodija i distribucija. Beravački govor ima peteroakcenatski sustav (˘ ˘ ˘ ˘ ˘), dakle, uz osobit naglasak ˘, mlađi ili novi praslavenski akut, uz postotovanje zanaglasne duljine, te *prednaglasne duljine*.

Svi dugi i kratki silabemi mogu biti naglašeni i nenaglašeni. Nenaglašena duljina javlja se u postakcenatskoj i predakcenatskoj poziciji. Slogotvorno *r* može biti nositelj svih pet naglasaka i duljine.

1. Novi akut ˘

Novi akut može stajati na jednosložnim riječima te u svim položajima unutar višesložnih riječi.

a) jednosložne riječi

nās, tō, znā, dān, mī, rēd, 'nīh 'onih', 'nōg 'onog', jē, dām, tūd, nī 'nije', ōn, māl, vī, njē, njōj, čīm, mōg

b) višesložne riječi

– početni slog:

glūhū, cřkvu, cřnōm, līpīm, sātī, svētōg, pŕvī', gūrāj, Gūndīncānke, vāl jāne, jēdū, plāvīm, kāžēmo, bīlī, nēmā, mōrā, stārci, tēškōg, mālē, pōdēš, rādīš, slāžēš, pītām, brāvācā 'svinjā', tāmno, vēžēš, svītōm, pūstā, krīlā, bijēlē, cijēlō, mālī, pŕvē, sprēmā, līpītī' 'lijepljenih', cřnī

– središnji slog:

oblāčīmo, djevōjke, izāđēš, poslāžū, presīcā 'presijeca', cŕvīnja, staromōdnī, pouvāžā, porādī, uvāžā, izvlāčē, ubādā, okŕēnī, strpljēnja, izdržāvā, oznāčēna, prīrādē 'prerade', rukovētāš, povēžēš, belīnkama, jedīnō

– dočetni slog:

davnīnā, trčī, bolestī, odjednōm, jesām, bōjē, opeklinē, metē, molēnjē, švābā, bojī, trčē, držī, varenīkā, donesē, pletē, jājā, pečē, salikādōm 'sodom bikarbonom', mōdlōm, većīnōm, zemljē, donīt, đecē, zīmē, vodē, počēt, vūčēš, jednōm, vodōm, bodē, papīr, veselī, ovō, pūtā, nošnjē, zovē, zabodē, štrūdē

2. Dugosilazni naglasak ˘

Dugosilazni naglasak može stajati na jednosložnim riječima, te na višesložnima u svim položajima.

a) jednosložne riječi

vīk, nās, pēt, rēd, trī, dōc, tō, dvōj 'dvoje', 'nāj 'onaj', pār, cŕv, krāj, šēst,

'nîm 'onim', mōš 'možeš', dvâ, tî, ôn, mî, sâm, snîg, pâr, njû, vî, râd, lân, znâm, 'nû 'onu', tâj, tâ, nî' 'nije', sôk, svît, stfn, kô, svê

b) višesložne riječi

— početni slog:

cijêli, bìli, sêlâ, sâti, zvâle, dâna, ûjtru, nâjfinîjê, sâmô, môrâmo, pâra, svîbânjske, bìlo, jâko, Gûndîncî (L mn.), môrâš, prândî, zôve⁵, tânko, žûtû (A jd. ž.r.), šljîvâ, slâšću, gâcâ, nâjstarîjî, sprêmejû, svînje, ôvce, kâznu, plâti, sîno 'sijeno', mârva, sînko, râspljeta, prîdêš, sâstav, mâjko, têško, môrda, tôrbice, 'rânili 'hranili', zlâtom, glâvu

— središnji slog:

nemôjte, Morâvnîka, opâncima, obûvajê, komadîcâ, šecêrnôm, uštîrkâno, magârci, nastâvljâ, kukurûzâ, šivânje, cílimâ

— dočetni slog:

običâj, jedân, ječâm⁶, posôl 'posao', četrnâjst, petnâjst

3. Kratkosilazni naglasak `

Kratkosilazni naglasak može stajati na jednosložnim riječima, kao i u svim položajima na višesložnim riječima.

a) jednosložne riječi

pût, véc, svê, plâc, nè, sâd, dvôj, svî, dâ, gôt, prîd, gè, kô, dòk, nî, bìt, nît', glât, bèz, îc, jèl, štâ, gòd, tò, kùd, mât', brât, plûg, cê, čak, jòš, vâš, slât, dî, nèc »mrežica«, šît, tòm, kòm, tkò

b) višesložne riječi

— početni slog:

ròdena, îšla, krîžnî, svâkôg, pòsljepódne, ûvîk, sâmo, îdê, nòsî, ûoče 'uoči', pljêva, nîkad, çûli, gòdinê, îmâ, kùcê, mèsti, dðb'la, d'rvo, njèkû, mùka, pjêvâ, nòsê, dâlje, vèlikî, tjedan, nègo, pjêvat, svjêtlo, vèselômu, sèdam, vèčer, ljêto, dèset, cêla 'htjela', sèbe, tètke, jèdnê, njèkâko, mèda, pèkmèz, pèkle, vècâ, èvo, šèstero, dèvetero, dèvet, mètñî, jèst, sjèdi, glèdi, njèčîm, êklat 'heklati', Bèbrîнке, prègâcâ, sèlima, îstò, nîšta, mîsu, îkad, bìò, îgrò, îgrâmo, îci, vîšê, čîsto, knjîžicu, tîmâ 'tim', nîko, nîge 'nigdje', mîrîs, nîčîm, skînit, smîjê, vîdî, lîvâdâ, žîto, kîselî, šîlîngat, žîce, šîpkû, cvîtovi, šîlo, mîlâ, drùgò, kùštrâmo, sùknje, Dùhove, bùdê, krûnica, tûkajê, kùcâ,

---

⁵ Zaova, žena muževa brata.

⁶ Potvrđeno i u Ivšić 1913:33.

kūcajē, sūtra, ūžāsno, fūsēkle, vūnē, tūfnićicama, drūgē, kūpila, ūtroje, kūpovāla, rūpica, cūrice, slūšāš, ūmrō, plūgom, ūjutro, ūjesēn, ūvečē, rūčnī, čūli, dūbljā, ūprīk ‘poprijeko’, pūčica, mūstru, lūdosti, frūlicu, nāvečē, svākō, znāle, nāšega, nāše, blāgosova, prāvo, zvāli, stājēte, stānū, nāprvo ‘naprijed’, krāja, svāšta, ‘nākī ‘onakav’, svākom, mālīckī, Bātinīm, kājala, kājānje, kājū, lākše, kājēm, jāblanski, Māricu, vāldā, nāša, prāvī, žāo, znāla, sāmo, Đakovu, Mānda, pāprenjāci⁷, prāvila, zvāla, māčka, vātā, mājā, člānōvā, svātove, zāšto, gāzda, krāve, štālē (L jd.), pātīt, spādali, kāznili, pātničī, stāvī, lātīcā, lātice, prāvila, vāšima, tāmo, ōpēt, dōle, ōbičnā, ōzdōl, dōma, nōrmālno, kōlo, nōci, pōklade, mōltī, slōženo, ōkolo, ōnī’, dvōje, Kōpanicē, ōgradicē, ōgradōm, mōramo, ōpānci, ōsim, kōje, ōdmā, skōpčāni, ōpāko, mōgla, kōga, mōglo, krōfnē, vōlīm, kōžicama, Bōže, krōfne, kōljē, gōdina, ōsmero, gōspodskī, kōnjima, pōsljē, mōrā, ōšō, mōre, vōzi, kōu ‘koju’, ōno, kōsu, mōja, nōge, ōšle, kōsti, ōpce (adv.), prāvī, držāli, křpat, přsta, cřtu

— središnji slog:

Korīzma, rubīne, bjelāčama, bjelāče, Cvjetnīcē⁸, rasīpala, urānit, otrāčī ‘proslavi’, počīmājē, obrēdi, rubīnama, marāma, izlōžen, subōtu, končanīcama, dukāti, nājfinijēm, ponovīli, svilēne, počīmā, Uskr̄sa, uvāti, molīti, ōdōšmo, Andrījē, desefīnu, uvātī, dodījā, ōdōše, nezgōde, ovākī, nedīljōm, pobōžnōsti, nastānū, počīmā, samīcu ‘tamburicu’, uglāvnōm, đevōjākā, počīmālja ‘prvi glas na pjevanoj misi’, berāvōačkī, divošēvōačkī, kupināčkī, sadāšnjēmu, cipēle, obūo, nosīla, izgubīle, rođītella (G jd.), kožīve ‘kožuhe’, kolīko, čarāpe, pojēle, marāmica, obēklāna, rovičāvā, L. farbarīcē, lenēnū ‘lanenu’, šarēnī, šarenījī, pepītīnī, volīla, ostāla, iznemōgla, ostārila, progonīla, bāgāle, kecēlju »pregaču«, mōrāla, Četnīcu, naprāvit, starījēg, rupīcōm, zaborāvila, orāsima, perečīci, drōvēnū, pekmēzom, namāžēš, izrēži, šecēra, volīla, pomāžēš, kobasīcē, nedīljōm, pojēla, nājstarījī, natovārit, istovārit, napātīli, svinjāma, dōđīte, ukaljūžale, tolīko, posprēmā, livāde, ovōlīckōg, ukīselī, dolāzilo, četīri, kīlometra, raspljētāt, otarčīcu, priskōčē, košūljicu, rastāvī, mekānōm, izrēžēš, ugrījēš, krpācōm, natīcat, iskōči, sklāpājū, bogāto, špičīce, čōjēka, ostārī, voljēla, srcīma, sikērice ‘sjekirice’

— dočetni slog:

kakō, drugē, molīt, igrā, onā, jednā, živōt, sasvīm, danās, onē, ocā, bākā, začās, Božīc, Uskr̄s, komadīc, dobīt, đecā, nosī, igrāt, drāvā, prfīt, konjī⁹, išlā, sūdāc, mogū, sūšīt, poslā, akō, objasnīt, cviřīc, pobacāt, štrūdli

⁷ Usp. G mn. pāprenjāce.

⁸ Usp. Cvjetnīca : Četnīca.

⁹ A mn. konjē.

4. Dugouzlazni naglasak ´

Dugouzlazni naglasak dolazi samo na višesložnim riječima, i to na neposljednjem slogu.

a) dvosložne riječi

živīm, srijédē, pétka, támno, újtru, díka, gránu, crnu, skútā, žúpē, Góspīn, žúpa, ljúbit, bógu, púta, nísmo, blúze, dókle, báka, sáti, svírō, rédu, rédā, mámu, báju ‘brata’, nísi, líce, néma, mášle ‘mašne; vrpce’, níje, bílo, prímō, sáma, máli, bácit, pósni, sámī ‘samih’, prášak, kúpī, dádo ‘tata’, krílo, náčin, kónjā, čúvō, šáša, díte, túži, čúvat, rádit, Sávē, mórō, vúku, znáku, stránē, zrnce, túde, kále, šáre, nísu, svílu, tkána, kúpī

b) višesložne riječi

— početni slog

sprémalo, skútima, óbredi, rédimo, zábava, bívalo, svírali, žúpljānke, nazívali, mámine, móraču, zákon, sklādu, pítala, dávalo, živili, mórala, válovi, pázilo, príčala, šámiju

— središnji slog

cicamáca, naprímjer, udávat, dopódne, belínke, uskrsnúće, završétak, vatrogási, završávō, prosícat ‘prosiyecati’, počétku, kapélicu, kapélē, ispádē, upádē, posljepódne, oltára, izníla, porasíljali ‘raselili’, ponjávac, otkajávac, odzáda, vareníci, dokázala, salikáda, svinjokólju, nadovláčit, urádit, kanálu, sezóna, kanále, mašínu, pokást, tolédo, plesíri, guveríri¹⁰, nasljédit, oplécke, oplécko, aparáti, starínā, ugárat, uvádat, dovášit, rukávā, ugrađívānje

5. Kratkouzlazni naglasak `

Kratkouzlazni dolazi samo na višesložnim riječima, i to na neposljednjem slogu. Taj naglasak, koji je izvorno obilježje novoštokavskih govora, nastao je nakon pomicanja kratkosilaznog naglaska za jedan slog prema početku riječi, pa je zato on vrlo rijedak ondje gdje je kratkosilazni zadržao svoju poziciju na dočetnom slogu dvosložnih riječi, npr. u Velikoj Kopanici¹¹, kao i u Beravcima.

a) dvosložne riječi

čístē, òna, gòre, sèlo, pr̀vī, v̀ani, jèdna, òni, pr̀sto, ìsto (adv.), njèmu, cèker, kròfne, ìglē, ìgla, zòvē

---

¹⁰ Tolédo, plesíri, guveríri — tehnike ukrašavanja ženske odjeće

¹¹ Jozić 2001:50 i dalje.

b) višesložne riječi

— početni slog

Bèrāvci, pòstovi, nèdiljē, djèvōjke, mòmak, pòkājna, svīlenē, òpanak, svègot
‘dokle god’, imala, špènzleta, mòjēga, Lùkačtina, lāgani

— središnji slog

šarēno, crnīnē, vesèlōm, procèsija, prilagòdit, živòtu, špenzlètima, doskòra,
pòslōvā¹², umòtā, ispucala

6. Nenaglašena duljina

6.1. Nenaglašena duljina u zanaglasnom se položaju ostvaruje iza svih pet naglasaka, uz napomenu da se može nešto skratiti u govoru.

- *ùvik, Cvjetnīcē, počīmājē, òbičnā, òzdōl, pjēvō, ugrījēš, šarēnī,*
- *obūvājē, Gūndīncī (L mn.), ponjāvācā, gācā, komadičā, sprēmejū, mārōvē,*
čilīmā, sēlā,
- *jēdū, plāvīm, cīnē, līpīti, pouvāžā, porādī, ogrēcā, izvlāčī, okrēnī, nēmā,*
bijēlē, krīlā,
- *živīm, žúpē, rēdā, dóklē, kapélē, ispádē, svírō, žúpljānke, māmē, koláčā,*
vūkū, pūtā,
- *Bērāvci, vesèlōm, kòlkō, pòslōvā, iglē, zòvē*

6.2. Prema Jozić 2001, nenaglašena duljina u prednaglasnom položaju danas je potpuno iščeznula, tj. naglasak se povukao na prednaglasnu duljinu (*rūkôm > rúkôm*). Pri istraživanju beravačkog govora utvrdila sam da je stanje u tom kraju zapravo trojako:

1. postoje primjeri potpunog prijelaza $\sim/\sim/$ u $\acute{\sim}$ (*živīm, Sāvē, kapélē, ispádē, rukávā*)
2. supostoje oblici sa $\sim$ i sa $\acute{\sim}$ (*varenīkā : vareníci, salikādōm : salikáda*), te oblici sa $\sim$ i sa $\acute{\sim}$ (*bākā : báka, župe : žúpē*),
3. postoje primjeri očuvanja jedinstvenih oblika sa $\sim/\sim$, i to oni očekivani (*Švābā* — akut se čuva u dočetnom položaju, *pobōžnōsti, bāgāle, sklāpājū* — obrazac $\sim$ čuva se kada je naglašen središnji slog u riječi), kao i oni neočekivani; tj. ostaci starije akcentuacije (*sūdāc, ljēljē*).

a) $\sim$:

Švābā, štrūdlē, strūjē, varenīkā, jājā, salikādōm, mōdlōm, zīmē, svīlōm,
pūtā, davnīnā, bōjē,

---

¹² Potvrđeno i nenovoštokavsko prenošenje *pòslōvā*.

b) ~[~]

– u središnjem slogu:

pobōžnōsti, rāđīo, sklāpājū, ljēljāma, vēždōvā, ljēčīla, bīvālo, žīvīli, rādōve, opārāli,

– u dočetnom slogu:

ljēljē, krālǰū, pīčē, vīnā, masīrāt, bākā, blüzē, odrādīt.

7. Prokliza i enkliza

Pomicanje naglasaka na prednaglasnicu u hrvatskim se govorima ostvaruje na dva načina, kako piše Kapović 2005: naglasak se ili prenosi (kao `), *kūcu* > *ū_kuću*, ili preskače (kao ~), *nōgu* > *nā_nogu*. Pri prenošenju, naglasak se premješta na slog ispred izvorno naglašenog sloga, a pri preskakanju premješta se naglasak na početni slog cijele izgovorne cjeline. Za razliku od prenošenja, koje je mlađa, novoštokavska pojava, preskakanje je stara općeslavenska pojava.

– prenošenje: *nā_drugī, ī_sad, nē_bi, nē_moš, zā_tū šāru*

– preskakanje:

izvorno: *nē_znām, ū_nās, ū_nōm, nē_dā, nā_’nī, ū_tā trī, nā_’nāj,*

sekundarno¹³: *dō_noći, dō_pō nōći, ū_kolu, ū_žalosti, ū_veselu, nā_vrāt, ū_polju, ū_Brōd, ū_Đakovo, sā_zlātom, ū_dvī, nā_mekano, ū_sredinu, nā_ruke, zā_dvā*

Nije zabilježeno dosljedno prelaženje naglasaka na proklitiku, pa su podjednako često zastupljeni i primjeri nevezanog naglasaka uz proklitiku.

Očekivano preskakanje ne provodi se u primjerima: *za šēst, do trī, na rēp, po šēst, na rūke, od dvā, ni rūke.*

Prenošenje je rijetko i uglavnom ga nema: *na mīsu, na drūgī, kroz njēga, i sād, u křpama, oko sēbe, iz kūčē, u kūcu, ne mōrem, ne pātīmo, do krāja, u štālē, ne vōlīm,* što zbog nepomicanja kratkosilaznog naglasaka na prethodni slog, što zbog težnje ostvarivanja naglasnog obrasca *σσσ* po istom principu kao unutar riječi: *u kūcu : čarāpe : sūšīt ga.*

Enkliza je pojava obrnuta proklizi, tj. stapanje oblika u jednu naglasnu cjelinu s idućom riječju. Nekoliko beravačkih primjera ukazuje na to da je inače nenaglašeni glagol taj koji redovno privlači prethodnu riječ k sebi u naglasnu cjelinu: *šta_čē¹⁴, kom_đš.*

---

¹³ Preskakanje se javlja izvorno kod riječi koje su u praslavenskom imale silazni naglasak, *[~] i *[^], ali i sekundarno u nekim riječima koje u praslavenskom nisu imale silazni naglasak.

¹⁴ Potvrđeno i u Ivšić 1913:38.

	tip	˜	ˆ	˘	˙	˚
jednosložne	ó	rêd	rêd	plüg	—	—
višesložne	óσσ	cřkvu	mârva	đřvo	újtru	čĩstê
	óóσ	djevôjke	obûvajê	marâma	udâvat	šarêno
	σσó	bolestĩ	ječâm	đecâ	—	—
nenaglašena duljina	óóô	izvľáčĩ	gáčâ	ugřĩjêš	svĩrô	kòlkô
	ôóó	štrüdlê	—	râđio bākâ	—	—
prokliza i enkliza	ô_σσσ	—	—	—	ĩ_sad	—
	ô_σσσ	—	—	ũ_kolu	—	—

8. Današnje akcenatsko stanje u odnosu na Ivšićevu klasifikaciju

Stanje kakvo je Stjepan Ivšić imao prilike zateći u Beravcima, dakle, po akcenatskom obrascu *vodê, sačûvâm, ostô, nosĩli, otâc, kâžâli, rûkôm, kazĩvô*, i danas se u dobroj mjeri čuva, s iznimkom gubitka likova poput *rûkôm, kazĩvô*, što potvrđuje i opisana građa.

8.1. Stare prednaglasne duljine postale su nosiocima novoštokavskog naglaska ˙, koji je nastao pomicanjem ˆ za jedan slog prema početku riječi (*rûkôm* > *rûkôm, kazĩvô* > *kazĩvô*) dočim se stari oblici po naglasnom obrascu ˘ i danas dobro čuvaju u slučajevima položaja kratkosilaznog naglaska na središnjem slogu riječi, pa tako supostojе primjeri s prednaglasnom duljinom i naglasom ˘ te onih koji su poprimili naglasak ˙: *pobôžnôsti, bāgâle, sklāpājũ : mórâla, svĩrali, bĩvalo*, a za primjere s prednaglasnom duljinom i naglasom ˆ, dakako, nemam potvrda.

Za tip *rûkâ, nârôd* Ivšić kaže da takvih govora nema danas¹⁵, što potvrđuje i Jozić 2001. No, čini se da se taj tip ipak — doduše, u tragovima — čuva u beravačkom govoru. To potvrđuje nekoliko dragocjenih primjera:

bākâ — *Tô jêdna tũd bākâ ã_sad prâvĩ sêbi.*

sũđâc — *A ôni na mámu, sũđâc, a gê vĩ smĩjête tâkô mālô díte slât svinjâma?*

štrüdlũ — *... štrüdlũ morâla bácit...*

krâljũ — *Onê ãdũ krâljũ i kraljĩce.*

pĩčê — *Tô se jâbuke prerađũjũ u môšt, pĩčê.*

vĩnâ — *Vĩše si se nâpio tôga nego vĩnâ!*

blüzê — *... svĩlêñê blüzê i sũknje, to nĩje máma znâla šĩt nâma.*

*ljêljê*¹⁶ — *Jâ nĩšta tô ne vòlĩm vĩšê, tê ljêljê kad na smôtrama prâvê.*

¹⁵ Ivšić 1913:23.

¹⁶ D mn. *ljêljâma*. Osobit pojam koji označuje stari vjerski običaj, pa stoga nije čudno da se je na njemu zadržala starija akcentuacija.

8.2. Kratkosilazni naglasak dobro se čuva u položajima iza kratkog sloga: *marāma*, *počmā*, *vořila*. Također se dobro čuva na dočetnom slogu koji slijedi kratkomu slogu: *živōt*, *danās*, *đecā*, *objasnīt*, *Uskřs*. Dakle, uglavnom je neprenesen, uz rijetke dublete s novoštokavskim kratkouzlaznim: *onā* : *ōna*. Na središnjem slogu kratkosilazni naglasak uglavnom je neprenesen; zapravo, to je najstalnija osobina u opisanoj građi. No, i ovdje se – istinabog, u najmanjoj mjeri – nailazi na novoštokavsko prenošenje naglasaka: *svilēnē* : *svilenē*, *đevōjākā* : *djevōjke*, *nedīljōm* : *nēdiljē*. Na početnom slogu kratkosilazni naglasak prednjači po čestoti, a novoštokavsko prenošenje je na ovom mjestu zapravo još nepoznato, ili je provedeno nenovoštokavsko prenošenje, koje se očituje kao prenošenje kratkosilaznog naglasaka na prethodni slog kao ` umjesto kao ` . Ta je nedosljednost zbog slaba novoštokavskog utjecaja, tj. opiranja sustava tipološki rjeđem od dva novoštokavska naglasaka među staroštokavskim govorima, ` . U istom smislu Ivšić spominje da ima takvih posavskih govora, koji nemaju uopće akcenta ` , ili u kojima se taj akcent još nije potpuno razvio¹⁷. Dakle, prenosi se naglasak na prethodni slog, ali bez promjene silazne kvalitete u uzlaznu: *kōnjima*, *ōno*, *mōja*, *umōtā*, *pōslōvā*, *krōfna*, *ōpānci*¹⁸.

8.3. Novi akut čuva se u jednosložnim riječima, uz oscilirajuće prelaženje u dugosilazni, pa tako supostoji: *nās* : *nās*, *vī* : *vī*, *nīh* : *nīm*, *znā* : *znām*, *nī* : *nī*, *ōn* : *ōn*, *tō* : *tā*, *njōj* : *njū*, *mī* : *mī*. U višesložnim riječima na početnom slogu opazila sam marginalno prelaženje akuta u ^ , opet uz obje potvrde: *Gūndīncānke* : *Gūndīncī*, *mōrā* : *mōrāš*, *pōđēš* : *prīđēš*. Akut na dočetnom slogu je postojan i nemam primjera za njegovo prelaženje u ^ . O akutu na dočetnom slogu višesložnih riječi uz prednaglasnu duljinu v. gore.

8.4. Dugosilazni naglasak na dočetnom slogu je ili neprenesen: *ječām*, *posōl*, ili prenesen: *Bērāvci* (< *Berāvci*). Na jednosložnim riječima ^ često alternira s akutom (v. gore). Na središnjem slogu u višesložnim riječima dugosilazni može stajati namjesto nekadašnjeg akuta¹⁹: *obūvajē*, ili posljedicom duljenja ispred sonanta: *nemōjte*, *nastāvljā*, *uštīrkāno*, *magārci*.

8.5. Utjecaj sonanata na kvantitetu i akcenat. U posavskom se govoru vokal ispred dva konsonanta, od kojih je prvi koji od sonanata *m*, *n*, *nj*, *l*, *lj*, *r*, *v* ili *j*, obično oteže²⁰, tj. dulji se u ^ , kako je i obično u Posavini. U takvim slučajevima najčešća je promjena `>^ : *đevōjākā* > *đevōjke*, *nastāviti* > *nastāvljā*, *magārac* > *magārci*, a javlja se i promjena `>^ u primjeru *ōpānci* > *opāncima*.

---

¹⁷ Ivšić 1913:146.

¹⁸ Govornici osjećaju težnju da pomaknu naglasak, npr. u formalnim situacijama, ali novoštokavski utjecaj nije dovoljno velik da bi ga pomakli novoštokavski. V. Ivšić 1913:28.

¹⁹ Kapović 2003:61.

²⁰ Ivšić 1913:30–31.

*ûjtru, Gûndīncī, prāndi, tānko, mārva, mōrda, tōrbice, nemōjte, Morāv-
nīka, opāncima, četrnājst, petnājst, uštīrkāno, magārci, nastāvlja, Gûndin-
čanke*

Zaključak

Beravački govor vjerodostojno odražava staroštokavštinu, uz tek rubni utjecaj novoštokavštine, i to dugouzlaznog naglaska mnogo češće nego kratkouzlaznog. Akcenatsko pomlađivanje zahvatilo je ponajviše krajnje i nepočetne naglašene slogove, bez obzira na to je li im prethodila nenaglašena duljina ili ne. Postojanost najbolje očituje akut, koji je sačuvao najveći udio starih položaja, uz česte dublete s dugosilaznim naglaskom. U tragovima se čuvaju prednaglasne duljine i rijedak naglasni obrazac *rūkà, nāròd*.

Literatura

- Babić, Stjepan, Dalibor Brozović, Milan Moguš, Slavko Pavešić, Ivo Škarić, Stjepko Težak, Stjepko. 1991. *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb : HAZU i Globus.
- Ivšić, Stjepan. 1913. Današnji posavski govor. *Rad JAZU* 196, 124–254, i 197, 9–138.
- Jozić, Željko. 2001. *Fonologija govora Brodskoga Posavlja* (magistarski rad). Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Kapović, Mate. *rkp. Kratak uvod u slavensku akcentuaciju*. Zagreb 2005.
- Kapović, Mate. 2003. Razvoj starih dugih samoglasa u hrvatskom i ostalim slavenskim jezicima. *Filologija* 41, 51–82.

On the prosodic features of Beravci dialect

Summary

The paper synchronically describes the prosodic features of an Old Štokavian dialect of Beravci village in Brodska Posavina. Special attention is paid to the occurrence and treatment of pre-stress length.

Ključne riječi: prozodija, staroštokavski, prednaglasna duljina

Key words: prosodic features, Old Štokavian dialect, pre-stress length